

La mar que m'envolta

Jaume MIRÓ
jaumiro@gmail.com

Résumé : Le dramaturge de Majorque Jaume Miró présente ici ce qui le pousse à écrire et réfléchit sur le local et l'universel.

Abstract: Jaume Miró, a Majorcan playwright, presents here what motivates him to write and engages in a reflection on the local and the universal.

Mots-clés : théâtre contemporain, Baléares, écrivains majorquins, Jaume Miró.

Keywords: contemporary theatre, Baleares, Majorcan writers, Jaume Miró.

Hi ha un home sobre una barca que baixa lentament un riu. O una dona. Ets tu i no tens remes. I en aquesta barca vas sol dia i nit, faci fred o calor, et sentis alegre o deprimet. I tens una necessitat. Sents que tens alguna cosa que dir sobre el riu, sobre la corrent que t'empeny i les ones que fas, sobre els llocs que passes. Sents que si ho dius tens el poder de modificar el riu, la corrent que t'empeny o els llocs que passes. El riu et porta cap avall i cada minut deixes un món enrere i s'obre un nou horitzó. El riu t'arrossega o la desembocadura t'estira i la mar, de cop, que t'envolta. Som a dins i no podem escapar i alguna cosa has de fer perquè si no, moriràs. Aquest és l'estat inicial.

D'on ve la meua escriptura? Què genera textos teatrals? Què genera l'energia que aglutina un grup de gent per contar una història sobre un escenari en la qual tots hem d'estar d'acord? Es pot estar d'acord amb una història? Jo voldria que escriure generés en el lector tantes preguntes com les que genera en l'escriptor. M'agradaria escriure teatre com si fes un mirall per a l'espectador. Un mirall en que descobrís un aspecte nou del seu ésser: una piga, una arruga, o tal vegada una nova manera de somriure o d'arrufar les celles. Fa poc vaig tenir l'oportunitat (i el luxe) de compartir més d'una hora a soles amb Adam Zagajewski. En aquesta trobada em va ajudar a aclarir molts dubtes que tenia sobre la meua poesia i sobre el fet d'escriure-la i les raons a favor i en contra de publicar-la. Em va dir que per ell si la poesia no generava preguntes, és a dir si la poesia no és filosòfica, no li genera interès. No puc estar-hi més d'acord, però no només en la poesia. Si un art no genera pensament, aleshores tal vegada sigui art, però per mi no té contingut, és buit, merament decoratiu, merament entreteniment. El tret diferencial de l'obra d'art és el pensament. En el teatre que intent escriure em passa això. No hi busqueu entreteniment, sinó una nova manera de definir el paisatge pel que transitam.

A mi escriure em genera preguntes. Escric des de la perifèria i de seguida dubto. No fa gaire vaig sentir dir a l'actor i dramaturg Antoni Gomila que els dramaturgs balears ens hauríem de sacsejar la mar que envolta els nostres caps. I és que la mar no només envolta l'illa, també ens condiciona a l'hora d'escriure i a l'hora d'existir. Quan he de pensar en el meu teatre (o en escriure i planificar el meu teatre) no només pens amb la història que he de contar, sinó amb tot allò que aquesta comporta. M'explic. Va ser durant molt de temps, que la història que volia contar tenia una mida. La de la furgoneta del meu amic i també tècnic de la nostra companyia teatral Noctàmbuls, Pau Vich. Si el que

necessitava per contar aquella història no cabia dins la seva furgoneta aleshores no hi havia història. Això, i el fet de dirigir les meves primeres obres, han estat la meva més important escola d'escriptura teatral. També tenir una companyia de teatre com Noctàmbuls i com tota la gent que hi ha passat que ha confiat cegament en els meus textos –i de vegades experiments– m'ha permès provar i experimentar amb el llenguatge, les històries i de vegades amb els espectadors. Prova-error, en definitiva. El teatre de Noctàmbuls és portàtil i tenir un grup de gent que confia cegament en els textos que fa un i que te'n demana més ha estat el millor estimul per lluitar contra la desesperança. Doncs bé, veig el meu teatre com una lluita. Com moltes lluites. Una d'aquestes lluites, tal vegada la més gran, és contra la limitació, perquè sovint tenc la sensació que fer teatre a Mallorca és fer teatre des d'una gàbia envoltada de no-res. Però llevem-nos el mar que envolta els nostres caps i veurem què uneix als dramaturgs de les illes Balears.

Alguns companys catalans continentals (Esteve Soler, Josep Maria Miró, Guillem Clua...) estrenen arreu del món les seves obres que podrien passar a qualsevol ciutat del món, que podrien ser escrites des de qualsevol punt d'occident, i ser enteses per qualsevol humà global. Mentre *noltros*... continuam parlant de *noltros*, a *noltros*. Per mi aquesta és la diferència fonamental entre els dramaturgs catalans continentals i els illencs. Així, no ens queda altra que demanar-nos quin és el nostre lloc. Quin ha de ser l'espai d'un teatre local en un món global? És el nostre teatre local? Què significa fer teatre local?

Crec que el meu teatre, el nostre, i també el dels mestres: el de Joan Carles Bellviure, el de Pere Fullana, el d'Antoni Gomila, el de Marta Barceló o de Vicent Ferrer, (però també Blai Bonet o Llorenç Capellà o Alexandre Ballester i tants altres) està escrit des de les arrels, des del lloc concret de la consciència de saber on es pertany, tant sigui família, societat o història. I aquí em vull situar. Les arrels com a motor de l'artista. Les arrels familiars o tribals o sistèmiques, i tot el que aquestes suposen: la honestetat. Una veritat que genera interès des del concret, però també des del que és comú. I, des del que som, dirigir-nos a qui estigui disposat a escoltar i a formar part d'un món divers, tant si és el nostre com el que hi ha mar enllà, només per enriquir-lo. I parlar-ne de tu a tu.

Crec que la nostra voluntat com a dramaturgs de les Balears s'alinea amb aquesta màxima sense voler-ho: el més local és el més universal. Ens poden entendre arreu. Tenim una finestra oberta a contar el que és nostre, i que és únic, que és d'aquest lloc concret i no d'un indeterminat i televisiu no-lloc global. Podem oferir històries que els mass-media no mostren. I és que tenc la sensació que a Mallorca els espectadors s'han començat a apropar al teatre quan el teatre ha donat les respostes que no poden trobar a la tele. Jo vull formar part d'un espai únic i original, en contacte amb els dramaturgs que parlen des del seu lloc. Que són de Filipines o de Timbuctú, o de Creta o Quebec, però que alhora em parlen de la particularitat de cada un. No som els únics i ni tan sols som originals. Poso per exemple una analogia: els dramaturgs irlandesos contemporanis, des de Brian Friel a Martin McDonagh, entre altres, que parlen d'històries locals, del que coneixen millor que res, de sí mateixos i del que els envolta, de la tribu: res més universal que el més local. I allà són, omplint teatres i estrenant arreu del món, parlant a milers de persones que mai han posat un peu a Irlanda, i que entenen i senten i s'emocionen amb el seu teatre.

A les Balears hem passat de l'Edat Mitja de just fa setanta-cinc anys al segle XXI sense transicions. Aquesta terra al mig del mar s'ha botat la revolució industrial, i en comptes de fàbriques el que van aparèixer, de cop, van ser hotels. Hem passat de ser tres-cents mil habitants a més d'un milió en menys de cinquanta anys. La llengua ha passat de ser majoritària a lluitar per la seva supervivència, a exigir-se. Molts pobles no existien fa poc (entre ells el meu). El paisatge ha canviat. Vivim dins canvis a massa velocitat com per ser païts amb facilitat. Un riu amb una forta corrent que baixa amb un paisatge que canvia a massa velocitat com per ser copsat. Crec que el paper de l'art ha de ser en sentit crític,

qüestionar, i si hi ha canvis sobtats també qüestionar-los. A *L'Atlàntida* vaig voler qüestionar el creixement sense límits de la indústria única d'aquestes illes, i també qüestionar el model econòmic, i també reflexionar sobre si el lloc al que anam és millor del lloc del que venim, i em sobta que deu anys després la seva temàtica sigui vigent. Jo em nego a perdre la memòria, em nego a no tenir arrels. I dubtar són preguntes que demanen respostes. I així tornam al principi, no hi ha certesa final, no hi ha certesa sense pregunta. Hi ha una part del meu teatre que intenta provocar les preguntes que em faig. Obres com *L'Atlàntida*, *Fuga*, *Adults Normals*, *Diari d'una miliciana* o *Dels llargs camins* més que lluitar contra la desmemòria pretenen lluitar contra el que consider injustícies, contra el que em provoca malestar o incomoditat. Supòs que aquí entra en joc la filosofia. Ella ha estat un dels dos elements en els que, des de que tinc consciència, he estat sempre constant. Això té com a resultat una lluita contra el dubte i també contra la certesa. Les preguntes exigeixen respostes, però les respostes suposen més preguntes. Tal vegada això provoqui i generi l'escriptura. Aquesta és una. I subratllo el fet de l'obsessió en la filosofia, perquè si no hi ha obsessió en una pregunta (o més d'una) fins el fons, no hi pot haver obra.

L'altre element és la literatura. Ha estat sempre allà. Vaig escriure el meu primer conte als set anys i des d'aleshores m'he apropiat a ella de diferent manera, especialment a partir dels dinou amb el teatre. I un tercer element, menor, la investigació sobre els esdeveniments de la guerra civil a la meua comarca. Tot això, aquestes tres vivències o emocions: el plaer per la literatura, la filosofia i la investigació sobre la guerra civil (tres passions) crec que estan en la base de la meua escriptura teatral. Però no només això. També el que he dit, saber-se part d'un lloc concret.

Hi ha una frase de Wadji Mouawad que diu això: «Faig teatre per als que viuen a un quilòmetre a la rodona. Escric per a les persones que són al meu abast i que parlen la meua llengua»¹. De nou el mateix, la universalitat a través de la localitat. Això, la originalitat del que és propi, la revelació d'històries concretes i ocultes, i no la homogeneïtzació, hauria de ser el paper del teatre en l'era de la globalització. O el lloc que vull pel meu teatre. No crec que les persones siguem diferents per l'origen, per la geografia o la llengua. Crec que una persona és qualsevol persona, i si s'espolsa prejudicis, gairebé parafrasejant Jorge Luís Borges, pot ser qualsevol persona de qualsevol lloc i de qualsevol època, i que pot parlar als altres en condicions d'igualtat.

En línies generals això és el que veig riu avall, i el que necessit mostrar sobre la barca, que és alhora un escenari envoltat de mar. Però també hi ha altres elements, que espero que no siguin evidents i que no es vegin a simple vista. I aquí t'emplaço, benvolgut lector (o espectador), a anar al text i no al que el pare pot opinar dels fills. És allà on hi ha trobaràs més dubtes, i tal vegada algunes certeses que aquí no t'he pogut oferir.

Centre d'études catalanes de Sorbonne Université
06 03 2017

Bibliografia de Jaume Miró

Noctàmbuls. Pollença: El Gall Editor, 2001.

El Funeral d'en Singelpeu // Fuga. Pollença: El Gall Editor, 2004.

¹ MOUAWAD, Hadji. «Wajdi Mouawad: “Se'ns retreu el fet d'existir sense sofrir”». *Diari Ara*. Barcelona (23/02/2014).

Escena sense títol. Dins *XXIV Galeusca. O imaxinario na literatura*. Lugo: Asociación de escritores en lingua galega, 2007.

Homenatge a Welles [radioteatre]. Material Acústic Antiaïllant. Palma: Conselleria d'Educació i Cultura, 2008.

Zona d'exclusió. Dins *Lluc* núm. 865. L'Espurna Edicions. Setembre-octubre 2008.

Llata (història d'un retorn). Son Servera: Llibres del Magatzem, 2008.

Adults Normals. Palma: Lleonard Muntaner, 2010.

L'Atlàntida. [Primera edició:] Eivissa: Can Sifre, 2006. [Segona edició:] Palma: Conselleria d'Educació i Cultura, 2011.

Miniatures Teatrals. 17 peces originals de microteatre. Palma: Òrbita Edicions, 2012.

Miniatures Teatrals 2. Palma: Òrbita Edicions, 2012.

Miniatures Teatrals 3. Palma: Òrbita Edicions, 2012.

In the backyard. Palma: Documenta Balear, 2013.

De les criatures del bosc. Son Sardina: Edicions del despropòsit, 2014.

Dels llargs camins. Palma: Lleonard Muntaner, 2015.